

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY DAVLATCHILIK TARIXI

MAVZUSIDA

Andijon shahar 1 son texnikumi

Tarix fani o‘qituvchisi

Bakirova Odinoxon Xabibuloyevna

oydinim1390@gmail.com

+998872501390

Annotatsiya Maqola O‘zbekiston Respublikasi milliy davlatchiligining shakllanishi va rivojlanishini qadimiy davrlardan (miloddan avvalgi III-II ming yilliklardagi Baqtriya va So‘g‘d davlatlari) boshlab, O‘rta asr imperiyalari (Somoniyalar, Xorazmshohlar, Temuriylar), xonliklar davri (Buxoro, Xiva, Qo‘qon), Rossiya imperiyasi protektorati, Sovet davri (O‘zSSR) va 1991-yildagi mustaqillikka qadar bo‘lgan jarayonlarni ilmiy asosda ko‘rib chiqadi. Davlatchilikning evolyutsiyasi, milliy identifikatsiya shakllanishi, madaniy sintez va siyosiy o‘zgarishlar tahlil qilinadi. Mustaqillikdan keyingi islohotlar va global kontekstdagi o‘rni alohida ta’kidlanadi. Maqola tarixiy manbalar va ilmiy tadqiqotlarga asoslanadi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, milliy davlatchilik, tarix, mustaqillik, Amir Temur, xonliklar, Sovet Ittifoqi, identifikatsiya, sivilizatsiya, O‘rta Osiyo.

Аннотация Статья представляет научный анализ истории национальной государственности Республики Узбекистан. Рассматривается эволюция государственности от древних времён (государства Бактрия и Согд III–II тыс. до н.э.) через средневековые империи (Саманиды, Хорезмшахи, Тимуриды), период ханств (Бухарское, Хивинское, Кокандское), протекторат Российской империи, советский период (Узбекская ССР) до обретения независимости в 1991 году. Анализируются формирование национальной идентичности,

культурный синтез, политические трансформации и современные реформы. Особое внимание уделяется месту Узбекистана в глобальном контексте. Работа основана на исторических источниках и научных исследованиях.

Ключевые слова: Узбекистан, национальная государственность, история, независимость, Амир Темура, ханства, Советский Союз, идентичность, цивилизация, Центральная Азия.

Abstract This article provides a scholarly analysis of the history of national statehood in the Republic of Uzbekistan. It examines the evolution of statehood from ancient times (Bactria and Sogd states in the 3rd–2nd millennia BCE) through medieval empires (Samanids, Khwarezm Shahs, Timurids), the era of khanates (Bukhara, Khiva, Kokand), the protectorate under the Russian Empire, the Soviet period (Uzbek SSR), up to the declaration of independence in 1991. The study analyzes the formation of national identity, cultural synthesis, political transformations, and post-independence reforms. Special emphasis is placed on Uzbekistan's place in the global context. The work is grounded in historical sources and academic research.

Keywords: Uzbekistan, national statehood, history, independence, Amir Temur, khanates, Soviet Union, identity, civilization, Central Asia.

Annotatsiya

Ushbu maqola O‘zbekiston Respublikasi milliy davlatchilik tarixini ilmiy jihatdan tahlil qiladi. Qadimiy davrlardan boshlab, O‘rta Osiyo sivilizatsiyalari, xonliklar, imperiyalar va Sovet davri orqali zamonaviy mustaqillikka qadar bo‘lgan jarayonlarni yoritadi. Maqola davlatchilikning evolyutsiyasini, milliy identifikatsiyani va global kontekstdagi o‘rnini ko‘rib chiqadi. Tarixiy manbalar va ilmiy tadqiqotlarga asoslangan holda, O‘zbekistonning 3000 yillik davlatchilik an‘analarini va 1991-yildagi mustaqillikni ta’kidlaydi.

Kalit soʻzlar *Oʻzbekiston, milliy davlatchilik, tarix, mustaqillik, Amir Temur, xonliklar, Sovet Ittifoqi, identifikatsiya, sivilizatsiya, Oʻrta Osiyo.*

Kirish

Oʻzbekiston Respublikasi milliy davlatchiligi insoniyat sivilizatsiyasining qadimiy markazlaridan biri boʻlib, taxminan 3000 yillik tarixga ega. Bu hududda davlatchilikning ildizlari miloddan avvalgi III-II ming yilliklardagi Baktriya va Soʻgʻd davlatlariga borib taqaladi. Zamonaviy Oʻzbekiston 1991-yil 31-avgustda Sovet Ittifoqi parchalanishi natijasida mustaqillik eʼlon qilgan boʻlsa-da, uning milliy identifikatsiyasi va davlat institutlari qadimiy davrlardan shakllangan. Ushbu maqola Oʻzbekiston davlatchiligining asosiy bosqichlarini ilmiy tahlil qiladi, tarixiy manbalarga asoslanib, qadimiy davrlardan hozirgi kungacha boʻlgan jarayonlarni yoritadi.

Qadimiy va Oʻrta Asrlar Davridagi Davlatchilik

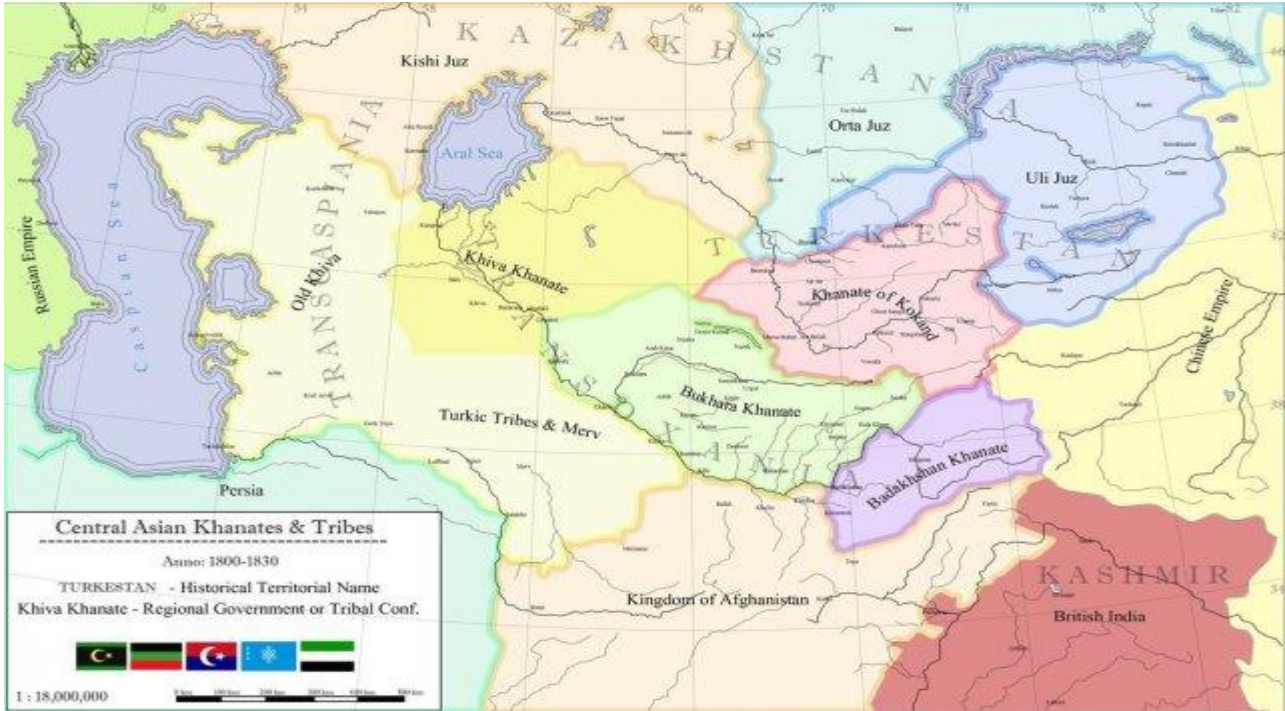
Oʻzbekiston hududi paleolit davridan (55-70 ming yil avval) odamlar yashagan joy boʻlib, davlatchilikning ilk shakllari miloddan avvalgi VI-IV asrlarda Ahamoniylar imperiyasi tarkibida paydo boʻlgan. Iskandar Zulqarnayn bosqinlari natijasida ellinistik davlatlar shakllangan, keyin Kushon va Eftalit imperiyalari Ipak yoʻli markazi boʻlgan.

VII-VIII asrlarda arab bosqinlari islomni tarqatib, turkiy va forsiy xalqlar aralashgan. IX-X asrlarda Somoniylar davlati (819-999) milliy identifikatsiyaning asoslarini qoʻygan, Buxoro ilmiy markaz boʻlgan. XII asrda Xorazmshohlar davlati (1097-1220) kuchaygan, ammo Genghisxon bosqinlari uni parchalagan. XIII-XIV asrlarda Moʻgʻullar imperiyasi tarkibida boʻlgan hududda Amir Temur (1336-1405) tomonidan Temuriy imperiyasi (1370-1507) tashkil etilgan. Bu imperiya Oʻrta Osiyoning qudratli davlati boʻlib, Samarqand poytaxt boʻlgan va oltin davr hisoblanadi.

XV-XVI asrlarda Shayboniylar xonligi (1500-1599) va keyin Buxoro, Xiva va Qo'qon xonliklari (XVI-XIX asrlar) shakllangan. Bu xonliklar o'zbek milliy identifikatsiyasining asosini tashkil etgan.

Tarixiy xarita:

silkroadresearch.blog

Alexander the Great around 300 B.C. and his moves

petrapeters.ch

Rossiya Imperiyasi va Sovet Davri

XIX asrning ikkinchi yarmida Rossiya imperiyasi Oʻrta Osiyoni bosib olgan. 1865-1876 yillarda Toshkent, Buxoro va Xiva xonliklari Rossiya protektorati ostiga oʻtgan. 1917-yil Oktyabr inqilobi natijasida 1918-yilda Turkiston Muxtor Sovet Sotsialistik Respublikasi tashkil etilgan.

1924-yilda milliy chegaralanish natijasida Oʻzbekiston Sovet Sotsialistik Respublikasi (OʻzSSR) tashkil topgan, bu Moskva tomonidan boshqarilgan va oʻzbek identifikatsiyasini shakllantirgan, ammo repressiyalar bilan birga kelgan. Sovet davrida industrializatsiya va kollektivizatsiya amalga oshirilgan, lekin ekologik falokatlar (Orol dengizi) yuz bergan. 1990-yil 20-iyunda suverenitet eʼlon qilingan.

MUSTAQILLIK VA ZAMONAVIY DAVLATCHILIK

1991-yil 19-avgustdagi Moskva toʻntarishi muvaffaqiyatsizligidan keyin Oʻzbekiston 31-avgustda mustaqillik eʼlon qilgan. 1-sentabr Mustaqillik kuni deb belgilangan. Islom Karimov birinchi prezident boʻlgan.

Mustaqillikdan keyin Oʻzbekiston BMTga (1992) aʼzo boʻlgan, iqtisodiy islohotlar amalga oshirilgan. 2016-yildan Shavkat Mirziyoyev prezidentligida liberallashtirish va investitsiyalar tezlashgan.

Oʻzbekiston mustaqillikka erishgandan keyin davlat boshqaruvining yangi, zamonaviy va samarali tizimi – Prezidentlik boshqaruvi shaklini rivojlantirishga kirishildi.

1990-yil 24-martda Oʻzbekiston Respublikasida prezidentlik institutining vujudga kelishi mamlakatimiz milliy davlatchiligining rivojlanishida mutlaqo yangi bosqichni boshlab berdi. 1990-yil 1-noyabrda qabul qilingan Oʻzbekiston Respublikasining “Oʻzbekiston Respublikasida ijroiya va boshqaruv hokimiyatining tuzilishini takomillashtirish hamda Oʻzbekiston SSR Konstitutsiyasi (Asosiy Qonuni)ga oʻzgartirish va qoʻshimchalar kiritish toʻgʻrisida”gi qonuni bilan davlat

boshqaruvining uyg'un tizimini yaratish, qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatini bir-biridan qat'iy farqlab qo'yish muhim ekanini hisobga olib, prezidentlik hokimiyati bilan Ministrlar Sovetining ijroiya-boshqaruv hokimiyati qo'shib yuborildi.

O'zbekiston Respublikasi Ministrlar Soveti O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Vazirlar Mahkamasiga aylantirildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti ayni vaqtda Vazirlar Mahkamasining Raisi bo'lishi belgilandi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining va O'zbekiston Respublikasi Ministrlar Sovetining apparati O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi bitta apparatga birlashtirilishiga qaror qilindi.

Mazkur qonun mamlakatimizda davlat boshqaruvi shakli prezidentlik respublikasiga asoslanishini mustahkamlab qo'ydi. Prezidentlik instituti ta'sis etilganidan so'ng davlatimizda keng qamrovli islohotlar boshlandi. 1991-yil 18-noyabrda mamlakatimizda prezidentlik saylovlarini tartibga soluvchi "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti saylovi to'g'risida"gi qonun qabul qilindi. Shu asosda 1991-yil 29-dekabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentligiga muqobilik asosida saylov bo'lib o'tdi.

Oliy lavozimga ikki nomzod – O'zbekiston Xalq demokratik partiyasi va O'zbekiston kasaba uyushmalari Federatsiyasi nomzodi Islom Karimov va "Erk" Demokratik partiyasi vakili Saloy Madaminov (Muhammad Solih) nomzodi qo'yildi. Saylovlar yakuniga ko'ra, ovoz berishda qatnashganlarning 86 foizi Islom Karimov nomzodini, 12,3 foizi esa Saloy Madaminov nomzodini yoqlab ovoz berdi. 1995-yil 26-martda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi qaroriga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining vakolat muddatini 1997-yildan 2000-yilgacha uzaytirish masalasi bo'yicha umumxalq referendumi bo'lib o'tdi. 2000-yil 9-yanvarda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti saylovi o'tkazildi. Islom Karimov O'zbekiston Respublikasi Prezidentligiga muqobilik asosida o'tkazilgan saylovda

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti etib saylandi. 2002-yil 27-yanvarda bo‘lib o‘tgan referendumda prezidentlik lavozimi vakolati 5 yildan 7 yilga uzaytirildi. 2007-yil 23-dekabrda bo‘lib o‘tgan saylovda 88,1 foiz ovoz bilan Islom Karimov 7 yilga saylandi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining vakolat muddati 2015-yil dekabrda tugashi munosabati bilan Prezidentlik lavozimiga saylov o‘tkazildi.

2015-yil 29-mart kuni prezident saylovida Islom Karimov 90,39 foiz ovoz bilan g‘alaba qozondi.

2016-yil 2-sentabrda Islom Karimov og‘ir xastalik tufayli vafot etdi. Shu munosabat bilan navbatdan tashqari umumxalq prezidentlik saylovlari o‘tkazildi. 2016-yil 4-dekabrda O‘zbekiston Konstitutsiyasi va “O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti saylovi to‘g‘risida”gi qonunga muvofiq muqobillik va sog‘lom raqobat asosida Prezidentlik saylovi o‘tkazildi. Unda 88,61% ovoz bilan Bosh vazir Shavkat Mirziyoyev Prezident etib saylandi.

Xulosa

O‘zbekiston milliy davlatchiligi qadimiy tsivilizatsiyalardan mustaqil respublikagacha bo‘lgan uzoq jarayon bo‘lib, bosqinlar, madaniy sintez va siyosiy o‘zgarishlar bilan belgilangan. Zamonaviy O‘zbekiston globalizatsiya sharoitida milliy identifikatsiyani saqlab, rivojlanmoqda. Kelajakda islohotlar va xalqaro hamkorlik davlatchilikni mustahkamlaydi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. History of Uzbekistan - Wikipedia.
https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Uzbekistan
2. Uzbekistan - Wikipedia. <https://en.wikipedia.org/wiki/Uzbekistan>
3. The Evolution of National Identity in Uzbekistan: Past, Present and Future.
<https://avim.org.tr/public/images/uploads/files/Allayarov%20Sardor%20Frunzeyevich.pdf>

4. Uzbekistan: The Invention of Nationalism in an Invented Nation - Charles Kurzman. https://kurzman.unc.edu/wp-content/uploads/sites/1410/2011/06/Kurzman_Uzbekistan.pdf
5. Marking 34 Years of Independence: Uzbekistan's Past, Present, and Future. <https://timesca.com/marking-34-years-of-independence-uzbekistans-past-present-and-future>
6. Uzbekistan (12/08) - state.gov. <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ei/bgn/2924.htm>
7. Uzbekistan - World Statesmen. <https://worldstatesmen.org/Uzbekistan.html>
8. 2-TOM, 5-SON THE INDEPENDENCE OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. [https://zenodo.org/records/11214188/files/380-384%20Teshaboyeva%20N%20KONFERENSIYA%20XXI%20ASRDA%20INNO.TEX%20\(4\).pdf?download=1](https://zenodo.org/records/11214188/files/380-384%20Teshaboyeva%20N%20KONFERENSIYA%20XXI%20ASRDA%20INNO.TEX%20(4).pdf?download=1)
9. History - GOV.uz. <https://gov.uz/en/mfa/sections/view/14508>
10. NATION STATE, DEMOCRATIC STATE, SECULAR STATE, STATE WITH A MARKET ECONOMY, INDEPENDENT STATE BUILDING PROCESSES | SELİM ÖZTÜRK. https://ijors.net/issue3_2_2014/articles/ozturk.html
11. Uzbekistan - Autocratic, Soviet Legacy, Centralized | Britannica. <https://www.britannica.com/place/Uzbekistan/Government-and-society>
12. Uzbekistan: Countries: Our Region - Inner Asian and Uralic National Resource Center. <https://iaunrc.indiana.edu/about/our-region/countries/uzbekistan.html>
13. INDEPENDENCE OF UZBEKISTAN: THE PATH TO NATIONAL DEVELOPMENT AND NEW OPPORTUNITIES - AMERICAN JOURNALS. <https://advancedscienti.com/index.php/AJEL/article/view/2588>